Πόλεμος (Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος καθηγητής Θεολογικής σχολής ΑΠΘ)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 27 Φεβρουαρίου, 2022

Ο πόλεμος, ως ένοπλη και αιματηρή σύγκρουση οργανωμένων ομάδων, αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα και αγωνιωδέστερα προβλήματα του ανθρώπου, ιδιαίτερα στην εποχή μας. Η εμπειρία των δύο παγκόσμιων πολέμων, η ατελείωτη σειρά των πολεμικών εμπλοκών που τους διαδέχονται, αλλά και η ύπαρξη των τρομακτικών μέσων καταστροφής, που μπορούν να εξαφανίσουν εκατοντάδες φορές όχι μόνο το ανθρώπινο γένος, αλλά και κάθε ίχνος πολιτισμού από το πρόσωπο της γης, είναι αρκετά, για να φανερώσουν το μέγεθος του προβλήματος.

Ο Ηράκλειτος υποστήριζε ότι ο πόλεμος είναι «πατήρ πάντων». Η άποψη αυτή παραμένει με μικρές παραλλαγές ισχυρή ως σήμερα. Πολλοί μάλιστα παρατηρούν ότι και η ειρήνη αποτελεί μία μορφή πολέμου, που ασκείται με την πολιτική ή την οικονομία. Αντίθετα για την Εκκλησία «Πατήρ πάντων» δεν είναι ο πόλεμος, αλλά ο Θεός της ειρήνης (Β’ Κορ. 13:11). Και η έλευση του Θεού στον κόσμο είναι ευαγγελισμός ειρήνης (Λουκ. 2:14).

Ο πόλεμος έρχεται ως συνέπεια της αλλοτριώσεως του ανθρώπου από τον Θεό, τον εαυτό του και τον πλησίον. Κι επειδή η αλλοτρίωση αυτή με την τριπλή της μορφή είναι γενική, γι’ αυτό και ο πόλεμος αποτελεί γενικό φαινόμενο.

Ο πόλεμος αποτελεί **τραγική περιπέτεια ή δοκιμασία του ανθρώπου**, που δημιουργήθηκε για να ζήσει με αγάπη, ειρήνη και αξιοπρέπεια. Η αλλοτρίωση από τον Θεό είναι αλλοτρίωση από την αγάπη και την ειρήνη. Είναι ακόμα αλλοτρίωση από το θεμέλιο της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Όταν ο άνθρωπος αποξενώνεται από

τον Θεό της αγάπης και της ειρήνης, που αποτελεί το αρχέτυπο της υπάρξεώς του, ευτελίζεται και βυθίζεται αναπόφευκτα στην ταραχή και την καταστροφή. Στην Παλαιά Διαθήκη ο Θεός απευθυνόμενος στον εκλεκτό λαό του λέει: «*Εάν θέλητε και εισακούσητέ μου, τα αγαθά της γης φάγεσθε· εάν δε μη θέλητε, μηδέ εισακούσητέ μου, μάχαιρα υμάς κατέδεται*» (Ησ. 1:19-20). Αλλά και ο ίδιος ο Χριστός καταδίκασε, όπως γνωρίζουμε, την βία, και είπε μάλιστα ότι «*πάντες οι λαβόντες μάχαιραν εν μαχαίρα αποθανούνται*» (Ματθ. 26:52).

***

Βέβαια η Εκκλησία δεν παραθεωρεί την δύναμη του κακού μέσα στον κόσμο ούτε αμφισβητεί το δικαίωμα του κράτους να ασκεί την εξουσία του για την περιστολή του κακού και την διατήρηση της τάξεως (Ρωμ. 13:4). Η άσκηση όμως της εξουσίας συνεπάγεται και την **χρήση της βίας, που δεν συμβιβάζεται με το πνεύμα του Χριστού**. Γι’ αυτό ο αληθινός Χριστιανός δεν προσφεύγει στην βία, ούτε ανταποδίδει το κακό. Ακόμα και όταν κινδυνεύει ως πρόσωπο, μολονότι δικαιούται να αμυνθεί, προτιμά να ζημιωθεί παρά να ζημιώσει. Ως πολίτης όμως κάποιου κράτους βρίσκεται σε μία ιδιαίτερη κατάσταση που προσδιορίζεται από πρόσθετες μεταβλητές: Υποχρεώνεται να υπακούει στην κρατική εξουσία όχι μόνο από φόβο μήπως τιμωρηθεί, αλλά και **για λόγους συνειδήσεως** (Ρωμ. 13:5).

Αλλά επάνω από την κρατική εξουσία υπάρχει ο Θεός, ο Κύριος του κόσμου και της ιστορίας, από τον οποίο δημιουργήθηκε και στον οποίο έχει ο Χριστιανός την τελική αναφορά. Όταν οι απαιτήσεις της κρατικής εξουσίας συγκρούονται με το θέλημα του Θεού, ο κανόνας γι’ αυτόν είναι: «*Πειθαρχείν δει Θεώ μάλλον ή ανθρώποις*» (Πραξ. 5:29).

Το Ευαγγέλιο του Χριστού δεν αφήνει περιθώρια για δικαίωση του πολέμου. Και η Εκκλησία δεν παρουσίασε ποτέ διδασκαλία για «δίκαιο πόλεμο», γιατί ο πόλεμος έχει πάντοτε στην βάση του κάποια ή κάποιες αδικίες. **Αναγκάστηκε όμως να ανεχθεί κατ’ οικονομίαν ως «έλαττον κακόν» τον αμυντικό πόλεμο, στον οποίο καταφεύγει εξανάγκης ο προκαλούμενος ή αδικούμενος και καταδυναστευόμενος, προκειμένου να περισώσει σπουδαιότερα πράγματα**.

Παρόλα αυτά το «έλαττον κακόν» εδώ είναι πολύ σχετικό. Στην πραγματικότητα δεν

υπάρχει μεγαλύτερη αμαρτία από τον πόλεμο, γιατί αυτός σχεδόν ανεξαιρέτως **παρασύρει όλους σε ηθική συμμετοχή στους φόνους**. Όλοι επιθυμούν από την πλευρά τους την νίκη. Γι' αυτό και όσοι ακόμα δεν φονεύουν συνευδοκούν για τους φόνους σε βάρος των αντιπάλων. Το τραγικότερο μάλιστα φαινόμενο είναι ότι σήμερα με την τηλεόραση και το διαδίκτυο **ο πόλεμος γίνεται και ενδιαφέρον θέαμα, που «απολαμβάνει» ο άνθρωπος με γαλήνη και απάθεια στην θαλπωρή του σπιτιού του**.

***

Γενικά μπορεί να λεχθεί ότι η Εκκλησία αγκαλιάζοντας όλα τα επίπεδα της ανθρώπινης ζωής ακολούθησε την ακόλουθη τακτική: **Ενώ στο πρωτογενές επίπεδο των προσωπικών σχέσεων καταδίκασε απόλυτα και κατηγορηματικά την βία και τον φόνο, στο δευτερογενές επίπεδο των θεσμών τήρησε κατ' οικονομίαν διαλεκτική στάση. Από την μία μεριά καταδίκασε τον πόλεμο και την βία, ενώ από την άλλη έδειξε επιείκεια προς όσους μετείχαν σε πολέμους αγωνιζόμενοι για το κοινό καλό**.

Αυτονόητο βέβαια είναι ότι **οι αγώνες αυτοί εννοούνται πάντα στο πλαίσιο αμυντικών και όχι κατακτητικών πολέμων**. Αν όμως στο παρελθόν μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο πόλεμος παρόλη την αποκρουστικότητα και φρικαλεότητά του εξυπηρετούσε κάπως και το κοινό καλό, **σήμερα αυτό φαίνεται μάλλον αδύνατο**. Ο λόγος του Χριστού, «*μη αντιστήναι τω πονηρώ*» (Ματθ. 5:39), αποτελεί την τελειότερη διαχρονική αρχή.

[Από το βιβλίο: Γεωργίου Ι. Μαντζαρίδη, Χριστιανική Ηθική. Δεύτερος τόμος. Ι. Μ. Μ. Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος 2015, σελ. 493 (αποσπάσματα)]

(Πηγή: koinoniaorthodoxias.org*)*

ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ **ΕΔΩ**